

ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИ ҚАТЪИЯТ БИЛАН ДАВОМ ЭТТИРИЛМОҚДА

Худайбердиев Асомиддин Курбонкулович

Тошкент педиатрия тиббиёт институти

Ижтимоий фанлар педагогика ва психология кафедраси доценти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7364564>

ARTICLE INFO

Received: 16th November 2022

Accepted: 24th November 2022

Online: 26th November 2022

KEY WORDS

Ёшларга оид давлат сиёсати, Концепция, Ёшлар стратегияси, ёшлар форуми, инновацион жамият, халқаро ташкилотлар.

ABSTRACT

Ўзбекистоннинг янги тараққиёт босқичида ёшларга оид давлат сиёсатининг изчиллик билан амалга оширилиши, ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, уларга зарур шарт-шароитлар ва имкониятларни яратиб бериш борасида мустаҳкам ҳуқуқий база яратилгани, Ўзбекистон Республикасининг ёшларга оид давлат сиёсатини 2025 йилга ривожлантириш Концепциясини қабул қилиниши, мақсад ва вазифалари тўғрисида фикр юритилган.

Сайёрамизнинг эртанги кун, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ. Бизнинг асосий вазифамиз – ёшларнинг ўз салоҳиятини намоён қилиши учун зарур шароитлар яратишдан иборат.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқидан.

Ҳар қандай давлатнинг тарихий тараққиёт йўлидан маълумки, юртнинг жадал ривожланиши, муайян ютуқларга эришиши, халқнинг фаровон бўлиши ўша давлатда ёшлар таълим-тарбияси ва келажагига бериладиган эътибор даражасига чамбарчас боғлиқ. Шу маънода, Ўзбекистонда ёшлар масаласи

давлат сиёсатининг энг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили (Literature review).

Мамлакатда ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, уларга зарур шарт-шароитлар ва имкониятларни яратиб бериш борасида мустаҳкам ҳуқуқий база яратилган ва бу тизим замон талабларига ҳамоҳанг равишда такомиллаштириб борилмоқда. Хусусан, бугунгача парламент томонидан ёшларга оид 40 дан зиёд қонун ҳужжатлари қабул қилинган бўлиб, 30 дан ортиқ халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар ратификация қилинди.

Президент Шавкат Мирзиёев томонидан айни даврда инсоният тарихидаги энг кўп ёшлар қатлами билан яшаётганимизни инобатга олган ҳолда БМТ минбарида Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги БМТ конвенциясини қабул

қилиш таклифи илгари сурилгани ҳам халқаро ҳамжамият томонидан илиқ қаршиланди. Ўзбекистон раҳбари бунга асос қилиб, бугун дунё миқёсида ёшларнинг сони икки миллиарддан ортиб кетгани, халқаро терроризм ва экстремизм шиддат билан ўсиб бораётган бир пайтда ёшларга ҳимоя зарурлигини муҳим омиллар сифатида асослаб берди. Шу ўринда, Президент Шавкат Мирзиёевнинг “Бугунги кунда ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларнинг фуқаролик позициясини мустаҳкамлаш жуда муҳим вазифадир. Минтақамиз ва дунёдаги вазият тобора кескинлашиб бормоқда. Миллий хавфсизлигимиз, тинч ва осойишта ҳаётимизга нисбатан таҳдид ва хатарлар кучаймоқда. Шу боис хушёрлик ва огоҳликни ошириш. Ўзаро ҳамжиаҳатлик ва бирдамлигимизни мустаҳкамлаш, ҳар қандай таҳдидларга муносиб жавоб беришга тайёр бўлиб яшаш ҳаётнинг ўткир заруратига айланмоқда” [1] дея эътироф этиши ёшларнинг фаолликка чорламоқда. Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Президенти сифатида биринчи имзолаган қонун ҳужжати – 2016 йил 14 сентябрдаги «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Қонуни [2] эканида ҳам рамзий мазмун-моҳият мужассам. Бинобарин, аҳолисининг ярмидан кўпроғи ёшлардан иборат бўлган мамлакатда ёшларга оид давлат сиёсатини изчил амалга ошириш, ёш авлодни ҳар томонлама етуқ ва баркамол, интеллектуал салоҳиятли, ўз қатъий позициясига эга, юртда амалга оширилаётган ислохотларга бефарқ бўлмаган, юртнинг эртанги муносиб келажаги учун дахлдорликка тайёр, мақсадга интилувчан, серғайрат,

ватанпарвар, садоқатли, комил шахслар сифатида тарбиялаш Ўзбекистонни дунёнинг энг ривожланган давлатлари сафидан ўрин олишининг муҳим омили эканини мамлакат раҳбари ва ҳукумат яхши англайди.

Жаҳондаги глобаллашув жараёнлари, инновацион жамиятга бўлган эҳтиёж, фан-техника тараққиёти ёшлар учун кўплаб имкониятлар яратиши билан бир қаторда, уларнинг олдида тезкор қарорлар қабул қилиш, инновацион тафаккурни шакллантириш, интеллектуал салоҳиятни ошириш каби кўплаб талабларни қўймоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 2017 йилдаги 72-сессиясида БМТнинг Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенциясини қабул қилиш ташаббуси илгари сурилди. Конвенция лойиҳаси ёшлар сиёсати бўйича миллий ва хорижий экспертлар, соҳа мутахассислари, халқаро ташкилотлар вакиллари, кенг жамоатчилик ҳамда ёшлар ҳамкорлигида пухта ишлаб чиқилиб, 2017-2021 йилларда ўтказилган турли халқаро форум ва конференцияларда кенг муҳокама қилинди.

Марказий Осиё дунёдаги энг ёш минтақа бўлиб, аҳолисининг ўртача ёши 27,6 ёшни ташкил этади. Минтақа аҳолисининг 50 фоизга яқини Ўзбекистон Республикасига тўғри келади.

Келгуси беш йилликда ёшларнинг илмий, касбий ривожланиши, саломатлиги, иқтисодий имкониятларининг кенгайтирилиши, технология ва инновацияларни ривожлантиришга ажратиладиган

сармоялар «демографик дивиденд»га эга бўлишга, яъни мамлакатнинг қисқа муддатда юқори иқтисодий тараққиётга эришишига замин яратади.

Мамлакатда яқин ва узоқ истиқболга мўлжалланган ёшлар сиёсати самарадорлигини оширишга қаратилган стратегик вазифаларнинг амалга оширилиши Ўзбекистонда барқарорлик, тинчлик ва фаровонликни таъминлашга сезиларли даражада таъсир қилади.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Мамлакатимиз тарихида илк маротаба Ўзбекистон Республикаси Президенти иштирокида 2020 йил 25 декабрь куни Ўзбекистон ёшлари форуми ўтказилди. Ўттиз мингдан ортиқ ёшлар иштирок этган форумда Давлат раҳбари томонидан ёшлар билан мулоқот қилиниб, уларнинг ғоялари, таклиф ва ташаббуслари қўллаб-қувватланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида ёшларга оид давлат сиёсатини янги босқичга олиб чиқиш бўйича устувор вазифалар белгиланди.

Ушбу вазифалардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг ёшларга оид давлат сиёсатини 2025 йилга ривожлантириш Концепцияси [3] Ўзбекистон

Республикаси Конституцияси «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари, Ҳукумат қарорлари, БМТнинг 2030 йилгача Барқарор ривожланиш мақсадлари, 2030 йилгача мўлжалланган «Ёшлар стратегияси», Ёшлар манфаатлари бўйича

бутунжаҳон ҳаракатлар дастури, 2020 йил декабрь ойида ташкил этилган «Ўзбекистон ёшлари» форумида ҳамда Олий Мажлисга мурожаатномасида ёшларга оид давлат сиёсатини янги босқичга олиб чиқиш бўйича белгиланган вазифалар асосида қабул қилинди.

Концепция ёшларга оид давлат сиёсатини ривожлантиришнинг стратегик мақсадлари, устувор йўналишлари, беш йилга мўлжалланган вазифалар ҳамда ёшлар сиёсатини амалга оширишнинг миллий моделини белгилайди, соҳага оид дастурлар ва комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқиш учун дастуруламал бўлади.

Концепция Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг «Ёшлар - 2030» стратегиясида белгиланган «Ёшлар манфаатларини кўзлаб, улар билан ишлаш» бош тамойилига асосланади.

Концепция Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари, Ёшлар парламентлари, Ёшлар комиссияси, ёшлар ташкилотлари, ёшлар сиёсати бўйича миллий ва хорижий экспертлар, халқаро ташкилотлар, давлат органлари, фуқаролик жамияти институтлари, фаол ёшлар ва бошқа кенг илмий доиралар ва жамоатчилик вакилларининг муҳокамалари, таклиф ва тавсиялари асосида ишлаб чиқилди.

Концепцияни ишлаб чиқишда 50 дан ортиқ мамлакатларнинг ёшлар сиёсатига оид қонун ҳужжатлари, 20 дан ортиқ ёшлар минтақавий бирлашмаларининг битим ва ҳужжатлари (Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги, Европа Иттифоқи, Ислом Ҳамкорлик Ташкилоти ва бошқалар), 30 дан ортиқ халқаро ташкилотларнинг

умумий норматив-ҳужжатлари (Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, Халқаро Меҳнат Ташкилоти, Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти, Парламентлараро кенгаш ва бошқалар) ўрганилиб, таҳлил қилинди.

Концепциянинг мақсади - ёшларни жисмонан соғлом, маънавий етук инсонлар этиб тарбиялаш, илмий ва ижодий салоҳиятини рўёбга чиқаришга қўмаклашиш, ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилиш ҳамда мамлакатда амалга оширилаётган демократик, ижтимоий ва иқтисодий ислохотларга фаол жалб қилишдан иборатлиги белгиланди.

Концепцияда 2021-2025 йилларда мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти бўйича прогнозларни инобатга олган ҳолда, қуйидаги вазифаларни амалга ошириш кўзда тутилди:

- ёшларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган ҳуқуқий базани такомиллаштириш;
- мамлакатда хавфсизлик, адолат ва экологик барқарорликни таъминлашда ёшларнинг ролини ошириш;
- ёшлар учун малакали тиббий хизматдан фойдаланиш шарт-шароитларини яхшилаш, улар ўртасида тиббий саводхонликни ошириш ва соғлом турмуш тарзини мустаҳкамлаш;
- таълимнинг барча босқичларида ёшларнинг сифатли таълим олишини таъминлаш, ҳудудларда инклюзив таълим ривожланиши учун шарт-шароит яратиш;
- ёшларни она Ватанга, оилага, мустақиллик ғояларига муҳаббат ва садоқат, миллий ва умуминсоний

қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялаш;

➤ ёшларга муносиб меҳнат шароитларини яратиш, уларнинг иқтисодий имкониятларини кенгайтириш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш;

➤ ёшларни маданият, санъат, жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш, ёшларда ахборот технологияларидан фойдаланиш кўникмаларини ривожлантириш, улар ўртасида китобхонликни тарғиб қилиш, хотин-қизлар бандлигини таъминлашга қаратилган «Беш муҳим ташаббус»ни амалга ошириш;

➤ ижтимоий ҳимояга муҳтож, ногиронлиги бор ёшлар, меҳрибонлик уйларида тарбияланган, етим болалар, боқувчисини йўқотган ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни қўллаб-қувватлаш;

➤ ёш салоҳиятли кадрларни қўллаб-қувватлаш ва уларни давлат фуқаролик хизматиغا тайёрлаш, меҳнат бозорида рақобатбардошлигини таъминлаш;

➤ ёш хотин-қизларнинг имкониятларини кенгайтириш, уларнинг жамиятдаги мавқеини янада ошириш;

➤ ёшларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш, ёшлар жамоат ташкилотлари ва волонтерлик ҳаракатларини қўллаб-қувватлаш;

➤ ёшлар сиёсати соҳасида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш.

Юқорида қайд этилган мақсад ва вазифалар 4 босқичда амалга оширилиши белгиланди:

➤ ёшларнинг фикрини ўрганиш орқали ёшлар соҳасида мавжуд муаммоларни аниқлаш;

- илғор хорижий тажрибаларни инобатга олган ҳолда муаммоларни ҳал этишга қаратилган аниқ ечимларни ишлаб чиқиш;
- аниқланган муаммоларни ҳал этиш чораларини кўриш ва ишлаб чиқилган таклифларни амалга ошириш;
- муаммоларнинг ҳал этилиши ва таклифларнинг амалга оширилиши самарадорлигини мониторинг қилиш.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Мамлакат аҳолисининг 18,9 млн. нафари ёки 54 фоизини 30 ёшгача бўлган ёшлар ва болалар ташкил этади. Ёшларнинг 9,5 миллиони эркак, 9,4 миллиони эса аёл жинсига мансуб. Республикада ёшларга оид давлат сиёсатининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш мақсадида 2017-2021 йилларда 50 дан ортиқ қонун ва қонуности ҳужжатлари қабул қилинди, 30 июнь - «Ёшлар куни» деб эълон қилинди.

Мамлакатимизда кейинги йилларда амалга оширилаётган ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий ислохотлар натижасида тараққиётнинг мутлақо янги босқичига қадам қўйилди. Ёшларга оид давлат сиёсати доирасида ижтимоий-иқтисодий, ташкилий ва ҳуқуқий чора-тадбирларни тизимли равишда амалга оширувчи давлат бошқарув органи сифатида Ўзбекистон Республикаси Ёшлар ишлари агентлиги ташкил этилди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Сенатида Ёшлар, маданият ва спорт масалалари қўмитаси, Олий Мажлис Сенати қошида 100 нафар ва Қонунчилик палатаси қошида 250 нафар фаол ва ташаббускор ёшлардан иборат «Ёшлар парламент»лари, Қонунчилик палатасида Ёшлар

масалалари бўйича комиссия ташкил қилинди.

«Маҳаллабай» ўрганишлар орқали ёшларнинг бандлигини таъминлаш, касб-хунарга ўқитиш, тадбиркорликка жалб этиш, шунингдек, улар ўртасида маданият, санъат, спорт, ахборот технологиялари ва китобхонликни ривожлантириш мақсадида янгича тизим асосида барча туман (шаҳар)ларда «Ёшлар дастурлари»ни амалга ошириш йўлга қўйилди. Ҳар бир маҳалла, туман, шаҳар ва вилоят кесимида ижтимоий, ҳуқуқий, психологик қўллаб-қувватлашга, билим ва касб ўрганишга эҳтиёжи ва иштиёқи бор бўлган ишсиз ёшлар киритиладиган «Ёшлар дафтари» тизими жорий этилди. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги қошида Ёшлар академияси тузилди. Худудларда «Лойиҳалар фабрикаси» иш бошлади.

Шунингдек, ёшларни қўллаб-қувватлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш ва янада ривожлантириш мақсадида 2021 йилга мамлакатимизда «Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили», деб ном берилди. Республикада ёшлар манфаатларини ҳимоя қиладиган 830 дан ортиқ нодавлат ноижорат ташкилотлари ва жамоат бирлашмалари фаолияти йўлга қўйилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан ёшларни маданият, санъат, жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш, ёшларда ахборот технологияларидан фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш, улар ўртасида китобхонликни тарғиб қилиш, хотин-қизлар бандлигини таъминлашга қаратилган «Бешта муҳим ташаббус» илгари сурилди.

Ўтган йиллар давомида 42 та туман (шаҳар)ларнинг 168 та олис ва оғир аҳволдаги маҳаллаларида бу тажриба муваффақиятли амалга оширилди.

Худудларда 72 та Рақамли технологиялар ўқув марказлари ташкил этилиб, «Маърифат карвони» тадбирлари доирасида 3 миллиондан ортиқ китоблар ёшларга етказиб берилди ҳамда «Ёш китобхон» танлови, «Бир миллион дастурчи» каби ўнлаб йирик лойиҳалар амалга оширилмоқда. Ёш авлод тарбиясида ҳал қилувчи ўрин тутадиган таълим тизимида улкан ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Сўнгги беш йилда мамлакатда олий таълим муассасалари сони 50 фоизга (97 та янги) оширилиб, уларнинг сони 177 тага, ёшларни олий таълим муассасаларига қамров 9 фоиздан 25 фоизга етказилди. 14 та Президент мактаблари, 5 та «Темурбеклар мактаби» ва 9 та ижод мактаблари барпо этилиб, «Замонавий мактаб» дастури жорий этилди.

Республикада фаолият юритаётган тадбиркорлик субъектларининг 22,9 фоизи (106 минг 574 таси) 30 ёшгача бўлган ёшлар ҳиссасига тўғри келади. Якка тартибдаги тадбиркорларнинг 21,5 фоизини (71 минг 467 тани) 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этади. Шунингдек, мамлакатда 3,4 мингга яқин ёш фермерлар, 7,8 мингга яқин ёш хунармандлар фаолият юритади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик Палатасига 2019 йилда ўтказилган сайловларда 9 нафар (6 фоиз) ёшлар депутат этиб сайланган бўлса, маҳаллий кенгашлар депутатларининг 10 фоизини ёшлар ташкил этади.

«Мард ўғлон» давлат мукофоти ва «Келажак бунёдкори» медали таъсис этилиб, мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётида фаоллиги ва ташаббускорлиги билан тенгдошларига ўрнак бўлаётган, шунингдек, ўқишда ва меҳнат фаолиятида катта ютуқларга эришган 14 ёшга тўлган ва 30 ёшдан ошмаган ёшлар мукофотланмоқда.

Сўнгги йилларда нуфузли халқаро танлов ва мусобақаларда мамлакат ёшлари томонидан 5 299 маротаба совринли ўринлар қўлга киритилган, хусусан, маданият ва санъат соҳасида 446 та, спорт соҳасида 4 838 та, фан-таълим соҳасида 15 та.

Республикада ёшлар ва уларнинг оилалари учун давлат томонидан турли шаклдаги моддий ёрдам ва ижтимоий қўллаб-қувватлаш чоралари амалга оширилиб келинмоқда. Жумладан, ўтган уч йилда республикада 5 122 та ёш оилалар уй-жой билан таъминланди.

Ёшлар сиёсати бўйича хориж тажрибасидан самарали фойдаланиш, ўзаро тизимли ҳамкорликни ривожлантириш мақсадида 13 та хорижий ёшлар ташкилотлари билан ҳамкорлик алоқалари йўлга қўйилди. Ўзбекистон 2018 йилда Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти Ёшлар кенгашига, 2020 йилда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги Ёшлар масалалари бўйича кенгашига тенг ҳуқуқли аъзо сифатида қабул қилинди.

Хулоса ва таклифлар (Conclusion/Recommendations).

Ҳозирги замонда интеллектуал ва маънавий етук, ташаббускор ёшлар барқарор тараққиётнинг драйверига айланмоқда. Бугунги кунда янги Ўзбекистон ёшлари – мамлакатни

модернизация қилишга қаратилган жадал ва кенг қўламли ислохотларнинг ҳаракатлантирувчи кучи ва фаол иштирокчиси бўлиб майдонга чиқмоқда. Аҳолисининг ярмидан зиёдини ёшлар ташкил этадиган Ўзбекистонда уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини таъминлаш давлат сиёсатининг устувор йўналиши этиб белгиланганлиги муҳим аҳамитга эга деб ҳисоблаймиз.

Мухтасар айтганда, Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсати аниқ мақсадларни кўзлаган ҳолда, босқичма босқич, комплекс чора-тадбирларга асосланган ҳолда изчил давом эттирилмоқда.

Умуман, ёшларнинг таълим олиши, касб-хунар эгаллаши, етук инсонлар бўлиб улғайиши йўлида замонавий, илғор-инновацион шарт-шароитларни

яратиб бериш учун Ўзбекистон бор куч ва имкониятларини ишга солмоқда. Чунки ёш авлодни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, маънавий етук, жисмонан соғлом, ватанпарвар ва фидойи этиб тарбиялаш, ҳуқуқ ҳамда манфаатларини ҳимоя қилишга эътибор қанча кучайтирилса, унинг самараси ҳам шунча юқори бўлади. Шу боис Ўзбекистон жамиятнинг фаол қатлами сифатида эътироф этилувчи ёшлар қатламига «муаммо» деб эмас, балки юрт равнақини таъминловчи катта куч, давлатнинг стратегик ресурси сифатида қарамоқда. Натижада бугун юксак билимли, замонавий фикрлайдиган, қатъий позицияга эга ёшлар мамлакатнинг эртанги тараққиётида тобора ҳал қилувчи кучга айланиб бораётганлигидан барчамиз бирдек манфаатдормиз.

References:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. Тошкент: "Ўзбекистон" нашриёти, 2021. 258-бет.
2. <https://lex.uz/acts/3026246>. Ўзбекистон Республикасининг «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Қонуни.
3. <https://lex.uz/docs/5234746>. Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсатини 2025 йилгача ривожлантириш Концепцияси.